

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

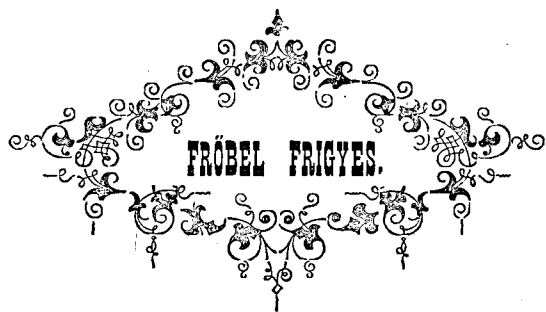
FELELŐS SZERKESZTŐ: Dr. Ferenczi Zoltán.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, SZIRJÁK ALBERT, RIEGER JÁNOS.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr. Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (polgári iskola); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagutca, 7. sz. a.) küldendők.

Született 1782. ápr. 21-én; meghalt 1852. jun. 21-én.*)

Ujítsuk föl emlékezetét annak a férfiúnak, ki mélyre pillantó szellemének egész erejét, hön szerető szívének minden dobbanását s a legnagyobb akadályokkal való vívódásainak közepette is törhetlen akaratának teljességét azoknak javára szentelte, kik családi életünk disze, virága, gyönyörűsége, szülői szeretetünknek legdrágább kincsei, a nemzet, az emberiség jövőjének zálogai: gyermekeinknek. Ennél szebb, nemesebb célzott ember maga elé nem tűzhet s kinek megengedi a végzet, hogy e fönséges cél felé sikerrel közelíthessen, az méltán sorozható az emberiség legnagyobb jóltevői sorába. Fröbel ezek közé küzdötte föl magát s így kiválóan méltó arra, hogy születésének századik évfordulóján tisztelettel s hálával gondoljon rá vissza az utókor s élete és működése képének vonásait is fölújítsa emlékezetében. Hadd legyen e néhány sor annak szentelve.

Az országos kiseddóvó egyesület holnap ül ünnepet Budapesten, az ország szívében. A költő szerint hazánk szívének egyik kamrája itt dobban Kolozsvártt. Hadd dobbanjon egy szempillantással hamarabb ez, mint amaz. Az ő neve is korábban keltett visszhangot itt, mint ott. Az egész országban az első egylet, mely zászlójára az ő nemes nevét tűzte ki, itt jött létre.

Fröbel Frigyes 1782-ben ápr. 21-én született Oberweissbachban, a schwarzburg-rudolfstadti hercegségben. Tegnap múlt el száz éve. Édes atya ugyanott

*) Felolvastatott Kolozsvártt, ápr. 22-én a jótékonycélu népszerű felolvasások utolsó estélyén.

egyszerű falusi pap volt s kegyes neveltetésben részesíté. Édes anyját korán elveszté s így nélkülözni kelle az anyai szeretet örökös gondját s aligha nem e körülményben rejlik nyitja annak, hogy mélyen érző szíve az édesanyai nevelés ügyét annyira magáévá tette. A látogatások, melyeket atyjával az egyszerű nép kunyhóiban tőn, az elhanyagolt kiseddek szomorú helyzete, melynek szemtanúja lett, felkölték benne a részvét érzelmét s azt a vágyat, hogy helyzetökön segítsen.

Ifjúkora első éveiben előszeretettel foglalkozott a természeti tudományokkal, a matematikával és gazdaszattal. Miután néhány évet Pestalozzi vezetése alatt Svájcban töltött, részt vett a német szabadságharcban. Később felügyelője lett a berlini ásványtani múzeumnak, de csakhamar odahagyta e jövedelmező állást, hogy minden idejét és erejét a kiseddnevelés ügyének szentelhesse. Első intézetét Thuringia egyik falujában, Keilhauban nyitotta meg, hol az ő iskolája most is főáll. Anyagi viszonyai oly szűkösek voltak kezdetben, hogy egy pásztorkunyhóban lakott s élelmi szükségleteivel a lehető legkevesebbre szorítkozott. Nejében nemes munkájának és önfeláldozásának hű társára akadt s körútjaiban, melyeket ügye érdekében tőn, mindig kísérté s nem egyszer tölték az éjet a szabad ég alatt, hogy megtakaríthassák az éji szállás díját s egyik-másik szegény gyermek nevelésére fordíthassák. A tapasztalás csakhamar arra készíté, hogy nevelési rendszerével kisebb gyermekeken tegyen kísérletet, mint a mekkorákat keilhaui intézetébe vett volt föl s annak vezetését egy rokonára bizva, gyermekkereteket kezdett fölállítani, s tényleg nyitott is Hamburgban, Drezdában, Lipszében, Gothában és Svájcban egyes községeiben.

Fröbel nevelési rendszerének alapeszméje következőleg körvonalozható: Azon általános tehetségek mellett, melyek minden emberi lényenél közösek, a teremtető sajátos képességekkel áld meg minden egyes egyént s az általános emberit a sajátos egyéniből kell kifejteni. Ez a sajátos, egyéni ösztönélet csu-

pán az élet legelső szakában, az elméleti tehetségek kifejlődése előtt, jelentkezik határozottan és tisztán s hogy ez érvényesülhessen, a kisedednek szabad tevékenységre van szüksége. E sajátos hajlamokat, képességeket az igazra, jóra irányozni s összhangzó kifejlődésüket elősegíteni: ez a nevelés legelső s legfőbb feladata.

E feladat sikeres megoldása végett tért kell nyitni a kiseddek testi ereje érvényesülésének, az öntevékenységre szükséges ügyesség kifejlődésének; ápolni kell bennök a velök született társas ösztönt, a tudvágyat; a cselekvés képességét alkotási vágygyá kell fokozni, az értelmi tehetségek közül különösen a felfogási s emlékező képességek fejlődését kell előmozdítani s ezekkel összhangzón szabályozni a képzelő tehetséget s alkalmat adni a nemes érzelmek nyilvánulására. És pedig kiváló figyelem és gond fordítandó arra, hogy sem a testi, sem a lelki tehetségeket nem szabad elkülönözötnen, az az más eljárási mód és eszköz által fejleszteni, miután a kisedekben ha működni kezd az egyik tehetség, munkásságra indítja az a vele rokontermészetűeket is, s így azok összhangzó kifejlődhetésének természetszerű feltétele az összműködésre szoktatás.

Ez irányelvek megvalósításának színhelyül szolgálnak — Fröbel szerint — a gyermekertek. Ez elnevezésnek jelképies jelentősége van s e hasonlatban az az igazság nyer kifejezést, hogy a kiseddek fejlődésének éppen olyan természetes s örökkévaló törvényei vannak, mint a kert plántáinak s a kisednevelés egész titka ez öröklő törvények fölmerésében, tiszteletben tartásában s hű követésében rejlik. A kised javára csak az szolgál, a mi ösztönszerűleg jelentkező szükségének, hajlamainak, vágyainak és képességeinek megfelelő s azoknak természetszerű kielégítését és fejlesztését előmozdító. „A kised plántáknak s az ifju állatoknak — mondja Fröbel — kifejlődésére tért és időt engedünk, meglévén győződve arról, hogy csupán saját fajuk sajátos törvényei szerint nőhetnek és fejlődhetnek. Ezért engedünk nekik nyugalmat, ezért óvjuk őket az ártalmas befolyásoktól, ezért gondoskodunk arról, hogy táplálkozhassanak szükségüknek megfelelő táplálékkal. Miért ne tennők ugyanezt gyermekeinkkel is? Ha oly helyzetbe szorítjuk, oly körülmények közé kényszerítjük őket, melyek természetökkel nyilván ellenkezők, elsatnyulnak, a fizikai és erkölcsi betegségek súlya alatt összeroskadnak, míg ellenesetben teljes kifejlődésre, életeli virágzásra juthatnak az élet kertjében. A jó nevelés, az igazi tanítás az, mely a kisednek, a tanulóknak szabadságot és természetszerű fejlődést biztosít. A kényszer és ellenszenv elfojtja benne a szabadságot és szeretetet. Ott, hol a gyűlölség gyűlölséget, a szigor ridegséget, az elnyomás szolgáltságot, a durvaság makacsságot szül, a nevelés vagy tanítás eredménye a semmivel határos.“

Fröbelt ez emelkedett fölfogása tette képessé arra, hogy a kisednevelés nagy problémáját általában az emberi nem rendeltetésének nagy kérdésével hozza kapcsolatba, mert szerinte minden kisednek természeténél fogva, a fejlődésnek azon fokozatain kell átmenni, mint a minőkön az emberiség átmege. A kised az előző századok összes tudományos, erkölcsi és vallásos hagyományainak örököse, melyeknek hatása alatt képződött az is, kinek lételetét közvetlenül köszönheti s neki föladata viszont az, hogy örökségül hátrahagyja e kincseket a következő nemzedéknek. Éppen azért fejlődésének minden fokozata egyforma fontosságú. Az ember nem azért lesz emberré, mert érett korát elérte, hanem mert átélte csecsemő-, gyermek- és ifjukurát s azok mindekének feladatát hiven megoldotta.

Ily magasrendű szempontok színhelye és küzdtere Fröbel szerint a legegyszerűbb gyermekert is, s mint ilyen melegágya és veteményes kertje az egész emberiség anyagi és szellemi jólléte és boldogsága fölvirágzásának. S hogy azzá lehessen, kell, hogy az eljárás módja, az alkalmazásba vett eszközök is a kiseddek testi és lelki szükségének, hajlamainak, vágyainak és képességeinek teljesen megfelelők s így lélektani alapokon nyugvók legyenek.

E gyermekerti nevelésnek ily természetes eszközei első sorban a különböző játékok, több hasonló korú gyermek által hajtva végre és pedig a végett, hogy elősegítsék a testi erő és ügyesség kifejlődését, alkalmul szolgáljanak a különböző érzelmek s vágyak nyilvánulására, a különböző cselekvés szemlélete, utánzása s megbirálása által fejlesszék az elmét, kiválóan pedig képezik a társas ösztönt s ez által a társadalmi élet előiskolájává legyenek. Ilyenek az utánzó, az érzékgyakorló, a talányfejtő s különösen a testgyakorló játékok, melyek Fröbel nevelési rendszerében természetszerű kiindulási pontját képezik a munkaszerű foglalkozásoknak, melyek viszont a fejlesztés hatásos eszközeivé csak azon esetben válhatnak, ha a kiseddek fejlettségéhez alkalmaztatnak, az alkotási vágyat bennök észrevétlenül felkeltik, ha tervszerűen hajtják végre s értelmes beszéddel hozatnak kapcsolatba, szem előtt tartva mindig azt a célt, hogy általok a kised valami szépnek létrehozására buzdíttassék. Ily foglalkoztató eszközök egész rendszerét, a kiseddek ébredő hajlamainak gondos megfigyelésével vette alkalmazásba Fröbel, és pedig első sorban koczkákat és hasábokat, négy dobozban, melyekből a kiseddek különböző tárgyak utánzatait (életalakokat), szép csoportozatokat (szépészeti alakzatokat) s kiválóan a szám, alak, tér és hely felfogás gyakorlására szolgáló csoportokat (ismereti alakzatokat) állítanak elé. Ezek után következnek a három- és négyszögű táblácskák, valamint a fonás szilánkok, hajlékony vesszőcskék, melyekből a kised mozdítható alakokat készít. Ilyenek továbbá a különböző hosszúságú henger-alakú vesszőcskék, melyekből, előrajz után,

szépészeti alakokat rak ki az asztalra, a puha borsószemek, melyek a vesszőcskék foglányaiul alkalmaztatnak s meglepően szép készítmények előállítására szolgálnak. Kiegészítik a foglalkozási eszközöket a színes papírszalagok, melyekből vagy szabadkézzel foncsinos alakokat vagy fűzőtüvel fűz szabályos alakokat; továbbá a papirtüzelés, hajtogatás stb. s végül a rajzolás. Valamennyi foglalkoztató eszköz alkalmazása értelemgyakorlatokkal társúl, a mennyiben valamennyi az értelemfejlesztés eszköze, a melynek azonban a foglalkoztató eszközökön kívül hatályos előmozdítója az élőszo, mely a szemléltetést, a foglalkozást értelmes beszéddel kíséri s fölhasználja a kínálkozó alkalmat a szemléltetett tárgyak tulajdonságainak, czéljainak, hasznának stb. megismertetésére. A nevelési eszközök közé sorozza Fröbel az elbeszéléseket és meséket is, a mennyiben azok a fejlesztés helyes irányának megfelelők s közrehatnak azon czélra, hogy a kisedeknek képzelő tehetsége is a többiekkel arányos mérvben fejlődjék s nemes érzelmeket ébresztenek benne. S végül a mi a kertekben, a virágokban az illat, az a gyermekertben a kised ajakán a dal; dalolva érkezik, dalolva játszik, dalolva munkál s dalolva imádkozik.

Ily irányelvek és eljárási módozatok alkotják azt az új világot, melyet Fröbel lángszelleme — mint egy második Kolumbusé — a lappangó, de örökké élő igazság sejtelve által megihletve, a kisedek számára teremtet, mely azóta azoknak édes otthonja lett, mert fölhalálják benne mindazt, mi jóra, szépre és igazra oly fogékony természetöknek szükségét kielégíti. Bizony, ha most élne a vak Milton s szétfoszlana szemein a homály, hogy bepillantathatna a boldogság ama világába, melyet Fröbel szerető szive tárt fel a kisedek előtt, nem az „elveszett“ paradicsomnak keservét, hanem az újra „fölhalált“-nak örömet zengené lantján.

És különös! hogy ennek daczára a legnagyobb akadályokkal, az ellenszenv és gyűlölség egész viharával kelle megküzdenie. A keilhauai intézetnek, melyet 1817-ben nyitott meg s melyben Middendorf és Langenthal voltak hű segítő társai, hatalmas ellenségei támadtak s főleg a papok, vallási szempontból, oly erővel támadtak ellene, hogy intézetének jó hirtelenséggel kezdett s 1827-ben el is költözött onnan, s barátait hátrahagyva, Helba nevű községben kísérté meg egy új intézet megnyitását. Kísérlete, ellenfelei fondorkodása következtében itt is dugába dőlt s elkeseredve hagyá oda szülőtte földjét s néhány évet Svájcban töltött, Wartenseeban s Willisauban nevelőintézetet szervezett, mignem ellenfelei ott is fellázták ellene a községet s 1836-ban Svájcztól is kénytelen vala búcsut venni s visszatért megint Keilhauba, beteg hitvesével, ki ott nemsokára meg is halt. Nehéz bánata, a kisedek iránt még mélyebben érzővé tette szívét s élete utolsó éveit még fokozottabb hévvel szentelé azok ügyének.

A foglalkoztatásnak mindezen módjai biztos alapot szolgáltatnak arra, hogy a kisedek testi, erkölcsi s értelmi képességeik összhangzó fejlődésnek induljanak. Ez alap szükségképen jó és igaz, mert a kisedek ösztönszerű hajlamának s így a természet örök törvényeinek megfelelő.

A testgyakorló játékok, rendszeresen vezetve, erkölcsi s értelmi foglalkozásokkal társítva, a testet nemcsak edzik, hanem egyszersmind fejlesztik, növelik és pedig a lélek szolgálatkész eszközévé. A szokásos nevelési rendszer nem gondol ezzel s figyelmen kívül hagyja, hogy a tagok s érzékek gyakorlása az akarat erősítésének leghatályosabb előmozdítója. Elröppenő szavakkal, útasításokkal, parancsolásokkal nem lehet elérni e czélt; a jó szokásokat a cselekvés teremti s ez által lesz a test alárendeltje az akaratnak. Az a szabad tevékenység, mely a gyermekertekben otthonos, minden kisednek alkalmat nyit arra, hogy a maga sajátóságában fejlődjék ki. A játékok s foglalkozások függetlenségök termőképességét, sajátos tehetségeiket napvilágra hozzák s korán felismerhetővé teszik az irányt, melynek követésére a kised, egyéni hajlamainál fogva, hivatva van. A gyermekre nézve a legnagyobb boldogság az, ha kifejezheti azt, a mi benne rejlő, ha alkotásaiban saját gondolatait, érzelmeit visszatükrözheti. A foglalkozásoknak ennél fogva legnagyobb jelentőséget s értéket az az erkölcsi befolyás kölcsönöz, melyet azok a kisedre gyakorolnak. Észrevétlenül hozzászoknak ahhoz, hogy alárendeljék magokat egy fensőbb hatalomnak s meggyőződnek arról, hogy csak az által biztosíthatják személyes jóllétüket, megelégedésüket is. E fensőbb hatalom, mely a gyermekertekben uralkodó, a szeretetnek csodás hatalma, a mi az a kisednek, a mi a plántának az éltető napfény, a fészkeből kiröppenő madárkának a levegő ég . . .

Mint vándorapostol járta be az országot, küzdve mindenütt eszméi diadaláért, buzdítva a lelkesülni s áldozni tudókat. Több műve mellett közrebocsátott egy nagyszabású munkát is, „Az ember-nevelés alapelvei“ czim alatt, mely leszámítva egyes részleteinek némi homályosságait, magas röptű, mélyre pillantó szellemének s melegen érző szívének maradandó emléke. Alapított „Sonntags Blatt“ czim alatt egy hirlapot is, mely kizárólag reformatori törekvéseinek vala szentelve. 1849-ben Hamburgba települt meg s gyermekertet szervezett, de Károly testvére politikai agitációkba keveredvén, ügyének sok ellensége támadott s 1851-ben a meiningeni herczeg meghívására Marienthalba költözött s ott nyitá meg régóta tervezett első gyermekertésnöképezdáját, minta-gyermekerttel kapcsolatban, maga körül gyűjtve a közel s távol vidéknek az ügyért lelkesedni tudó hölgyeit. 1852-ben junius 21-én végezte be nemes küzdelmekben, de egyszersmind sok hányattatásban gazdag életét. Hamvai ott pihennek Liebenstein mellett, a sweinai sirkert fáiak árnyában. Sir-

ját emlékkő jelöli s rajta márványból faragott henger, koczka és teke szolgálak korszakot alkotó rendszerének jelvényei gyanánt.

De ama márványnál is maradandóbb emléke neki eszméinek diadalma. A termékeny mag, melyet ő a jóra fogékony szívek földjébe elhintett, kicsirázott s dús hajtásokat nevelt. A fentebb említetten kívül, főleg egy fenkölt gondolkozású aristocrata nő, Marienholz-Bülow bárónő, továbbá Köhler Ágost, Markart, és Goldhammer buzgalma nyomán az eszme tovább folytatá diadalmi körfutását s bár a porosz kormány 1852-ben betiltá a gyermekertek létesítését, mint állítólag valástalan intézményt, de a visszahatás oly mérveket öltött, hogy kénytelen lőn tiltó rendeletét visszavonni s nemsokára nemcsak Németországban, hanem Angliában, Franciaországban és Olaszországban is feles számmal alakultak Fröbel-egyletek, sőt átvitte a szél a termékeny magvakat az Ozeánon túl is s ott, a szabadság klasszikus földjén is, gazdagon gyümölcsöző talajra talált.

Hazánkban legelőször Fábri János, a dobsinai óvoda vezérlője kezdé ismertetni irodalmi téren az új intézményt s 1869-ben jött létre az első két gyermekert, az egyik Budapesten, a másik Kolozsvártn. Ugyanazon évben Kolozsvártn alakult egy gyermekert-társulat is, mely az erdélyi részekben az új intézmény meghonosítását czélozta. 1870-ben a budapesti, 1872-ben a kolozsvári óvó-képezdében is alkalmazást nyertek a Fröbel elvei s a boldog emlékezetű b. Eötvös József törvényjavaslatot is terjesztett be a képviselőházhoz, a kiseddóvás-ügy országossá tétele iránt. A javaslat mindez ideig törvényerőre nem emelkedett. Nemes szívű nők közreműködése mellett azonban mégis létrejött 1874-ben egy országos egyesület is, mely az ügy teljes diadalra juttatását tűzte ki föladatául.

Minde lépések, melyekkel az ügy előbb haladt, a nagy kezdeményező, a reformatori szellemű férfiú eszméinek megannyi újabb diadalai és biztató zálogai a véggyőzelemnek. E reményben élt, küzdött ő, nem kerülve ki az úttörők közös sorsát, az üldöztetést, a félreismertetést, de nemesen egyszerű, a földi dicsőség után soha sem áhítózó, Istenben mindig bizó lelke túlélte azt is, s közelg az idő, midőn általánosan el lesz ismerve, hogy a kisedd-nevelésének igaz alapjait rakta ő le s nevének emléke, munkásságának hatása túléli az időt s túlszárnyalja a tért.

Gondoljunk rá vissza hálás tisztelettel, emlékezetét zárjuk szívünkbe s legyen a mi jelszavunk is az, a mi az övé:

Éljünk gyermekeinkért!

Szász Domokos.

Rajz a művelődés köréből az ó-korban.

Felolvasás, tartatott a kolozsmegyei tantestület központi körének 1882. april 13-án tartott ülésén.

Tisztelt tagtársak! Tanárok, tanulók 1500 évvel ezelőtt.

Lehetetlen, fogják sokan gondolni, bizonyára tévedés lesz.

Hisz professor, diák, egyetem az új kor vivmánya vagy legalább a középkor utolsó felé. Tévedés! Semmi új nincs a nap alatt, mondja már a böles Salamón. A legtöbb felfedezés, találmány régibb, mint általán állítják; s a valódi diák Faust doktor és famulusa, Wagner előtt 1000 évvel már létezett. Azonban hol diák van, ott professornak is kell lenni. Ezt be is kell bizonyítanunk. Van egy varázsvesszőnk, elvezet időn, téren át, — neve: képzelet. Ez elviszen bennünket Athénebe. Már ég s föld között lebegünk, magasan a délkeleti kárpátok fölött.

A mint tovább dének haladunk, látkörünk szélesebb lesz. Országok, tavak, tengerek, szigetek tarka szőnyegként terülnek el előttünk; áttekinthetjük a nyugat- és keletromai birodalmat a Gibraltár, nem! Herkules oszlopaitól az Euphratig. Messze alattunk a földközi tenger végtelen felülete, a távolban déire Afrika északi partvidéke, még római tartomány. Messze keleten Kisázsia. A nagyon megszaggatott görög félsziget már tisztábban emelkedik ki a hullámokból; balra az Olymp és Pindus magas tetői; alattunk a Korinthusi földszoros; jobbra a különösen megszaggatott Peloponnesus. Előttünk mint egy hosszháromszög, — ezelnál vagyunk! — Attika. Szellemdús nép derült hazája! Szálljunk le. Alattunk feltűnik — márvány-aranytól fényesen — Athéné! Itt az ősrégi Akropolis vára a hófehér Minerva templommal és előcsarnokaival; a kis magaslaton jobbra az areopag, hol 300 esztendővel előbb Pál apostol beszélt a végítélet napja- és az ismeretlen istenről. Szűk, piszkos utcák, széles terek, igénytelen házak között pompás templomok, oszlopesarnokok, színházak; érez-, márvány-, elefántcsont-aranyozott szobrok. Légy üdvözölve dicsőségteljes, koszoruzott Athén! hol egykor Demosthenes ajkairól a hazaszeretet igéje lángként hatotta át az egész polgári gyülekezetet és mindenkit Fülöp ellen harezra vitt. Athéne! mily gazdagon vagy megáldva és mégis milyen szegény! Még mindig igen ájtatos vagy a pogányságban, — istennel még mindig ismeretlen.

De tájékozunk magunkat s nézzünk körül, milyen volt ekkor a világ politikai helyzete.

A 4-ik században vagyunk Krisztus születése után. Felejtjük el a vasutat, táviradék, hátultöltő fegyvert és tengeralatti húzalt. A nagy Constantin fia, Constantinus császár birodalmában vagyunk. Constantinus két fivére halála után ismét egyesítette a kelet- és nyugatromai birodalmat. A római világbirodalom feladatát megoldotta. Tűrhetőleg romanisálta, civilizálta és összpontosí-

totta a földközi tenger körül fekvő országokat és népeket. Mindenütt utcák, városok, iskolák, ügyvédek, hivatalnokok, katonaság, zsidók, rendőrség, adók, sőt újságok is, — épen úgy mint nálunk.

A bürokratia sem hagy semmi kívánni valót fenn. Négy nagy birodalmi kerület, 116 tartomány ugyanannyi főnökkel. A hivatalnokok ezrekre menő száma. A kormány székhelye húsz év óta Konstantinápolyból Rómába lőn áttéve. A császárt nem igen lehet látni, de annál több hivatalnokot. Az aegyptomiak, gallok, görögök ugyanazon iskolákat, ugyanazon színházakat látogatják, ugyanazon hajókon utaznak.

És a vallás, a kereszténység a 4-ik században? Daczára annak, hogy nagy Constantin, a mostani uralgó atyja, a kereszténységet felvette és államvallássá tette, nem lett az egész világ keresztény. A birodalom túlnyomóan pogány. Állam, hivatalnokok, életmód szintén; sőt nagy Constantin egy római főpap köpenyét viselte. A közélet, színház, népmulatság pogány; jóslatmesterség, varázslatok, szellemidézés mindenütt.

De különösen az iskola és az egész nyilvános oktatás pogány kezekben van, a keresztény tudós iskolák első működését csak Alexandria, Edessa, Cäsarea és más nagy városokban találjuk. Vegyük közelebről szemügyre az oktatásügyet. Szálljunk le Áthéné pompás főterére — az Agorára. Az emberek mily tolongó sokasága! Athéné kelet Párisa — még mindig központja a művészet és tudományoknak. Dél van; jönnek az iskolából a kis és nagy tanulók taneszközökkel, szolgák könyvek- és tekeresekkel, a melyeket a diák urak után visznek. Barna diákok Egyiptomból, sötét fürtű athénébeliek tüzes szemekkel, örmények, kappadocziaiak, rómaiak, a retorika tanárai vörös köpenyeikben — gyalog vagy lóháton a tanteremből jöve; a philosophia tanárai sötét öltözetben hosszú szakállal és pálczával méltóságosan lépdelve. De minő csevegés! Nem ez nem Kolozsvár! A főtéri bolthelyiségek, étkező-, ivótermek megtelnek egymással társalgó professorok- és diákokkal. Különös! 350 évvel Krisztus előtt mennydörgé Demosthenes a szószékről: „Athénéiek, mikor szüntök meg az Agorán járnival, kérde: Mi az ujság? Lehet-e valami újabb, minthogy egy maczedoniai vezeti Hellas sorsát stb.“ 400 évvel később az itt átutazó Pál Apostol úgy találja: „hogy az athénéiek és az idegenek nem akarnak egyebet, mint valami ujságot hallani;“ most 300 évvel később ugyanaz az eset. Valami újat, csak valami újat — vonatkozzék az a politika, tudomány vagy a vallásra.

Dél van, mondám. Az egész világ most fürdőbe megy, azután reggelire; az iskolai oktatásnak vége! Délután — nem vagyunk Kolozsvárt — nincs tanítás, sem a nagyok, sem a kicsinyeknek. Így van ez az egész római birodalomban.

Amott egy vidám kis gyermekcsapat felügyelőikkel; ezek az ABC-tanulók; az ABC-tanítót grammatistának nevezik. Tulajdonképpen a népiskoláról, is-

kolai fegyelemről itt szó sincs; minden városnak megvan fizetett grammatistája. A tanulást korán kezdik. Már alig öt éves korában a gyermeket iskolába küldik, kik gyakran hőség, szomjuság s más bajokkal küzdve, délig az iskolában ülnek. A grammatistánál olvasni, írni és számolni tanulnak. A fegyelem igen szigorú. A grammatista után jön a grammatikus. Ez is tanító. A gyermekek 10—12 éves korukban már a grammatikustól tanulnak. A tananyag megsaporodott. Költők, prózairók olvasása, verstan, irálygyakorlatok — különösen sok mythologia — a régi istenek és hősök mondái, részben érdekes, részben pedig erkölcstelen. Zene, ének, földrajz, rajzról ritkán lehet hallani valamit, csak a keresztények gyakorolják magokat az énekekben. Az isten és a biblia keresztényi szellemben való oktatásáról természetesen szó sem lehet; a grammatisták mint a grammatikusok majdnem kivétel nélkül pogányok. Jó irályra különös tekintet van fordítva. „Egy nyelvtani hibáért egy jó tett elbeszélésében, így írja Augustinus, jól megszüdtak bennünket, de irtunk légyen bármit, ha szép irálylyal tettük, megdicsérték.“ Vannak keresztény szülők, kik gyermekeiket vagy magok oktatják, mint Basilius családja Cappadocziában, vagy kolostoriskolákba küldik, a hol a tudományos oktatás ugyan gyenge, de legalább öröködnék az ifju szivek felett!

A tanuló a 14—15-ik évvel megvan érve a felső iskolára. Azonban a ki magasabb képzésre igényt tart, még nem gondol a szaktanulásra. Csak közöpszerű tehetségek vagy szegények lépnek ki az életbe, vagy állnak be katonának, avagy tanulnak latint, kevés római jogot és gyors írást Rómában vagy Konstantinápolyban, hogy mielőbb mint hivatalnokok államszolgálatba lépjenek. A műveltebb osztályok ifjai csak most nyerik el a tanulás koronáját, az egyetemes képzés kulcsát: a retorikát. Négy, öt sőt több esztendő is szentelnek valamely híres iskolán a szónoklattan studiumának. „Tanulj retorikát fiam,“ mond az apa „ez útat nyit neked a világba, szerez műveltséget, dicsőséget és gazdag nőt; retorika magas hivatalokra juttat, elvezet palotákba és császári udvarba!“

Majdnem minden jelentékeny városnak megvan a szónoklattan tanárai. Konstantinápolynak egyedül van, császári rendelettel 31 professora, 3 a latin-, 5 a görög szónoklattanra, 1 a bölcsészetre, 2 a jogra, 10 latin és 10 görög grammatikusa, 7 könyvtárnoka.

De a szónoklattan leghíresebb helye még most is Athéne. Itt vannak a legünnepeltebb tanítók. Ezek közül legyenek itt felemlítve Himerius, Libanius és Prohaeresius. De kik azon tisztességesen kinéző férfiak, kik oly komoly arccal kísérik a múzsafiukat? Le a kalappal, uram, ezek a paedagogusok! De legyenek nyugodtak, tisztelt kartársak, ezek az athénei paedagogusok nem épen hasonlíthatók Pestalozzi, Diesterweg, vagy Rousseauhoz. Ezek középlények a tanító és inas

között, de azért igen fontos személyiségek az iskolai életben. A legtöbb tanuló igen fiatalon, gyakran 14 éves korában megy a felső iskolába a sophistához (ez a címe a retorika tanárának) és ott marad 4 egész 6 évig. A pogányság szégyenére legyen mondva, az erkölcsiség általános állapota olyan, hogy a fiukat s a serdülő ifjukat lehetetlen felvigyázat nélkül kiengedni avagy az iskolába küldeni. Ezért az, a ki csak arra képes, fia mellé egy paedagogust, vezetőt vesz fel, egy bizalmi embert, ki a lefekvés, felkelésnél jelen van, munkára késztet, repraesentálja a tanárnak a fiút. A tanteremben a paedagogusoknak külön helyök van. Odahaza a paedagogus az ifju urnak lehetőleg magánoktatást ad, s majdnem egész szülői hatalommal van felruházva. A paedagogus személye szent és sérthetetlen, ha kötelességét teljesíti. Mindamellet még sem atya, inkább fegyelmész. Nem is igazi tanító, csak elvezet hozzá. Ritka eset, hogy az atyák magok nevelői fiaiknak. Egy atya elvitte két fiát Libaniushoz. „Hol a paedagog?” kérdé a tanár csudálkozva, csak nem fogsz fiadnak oly szabadságot engedni? „Az magam vagyok,” felelé az atya.

Czirják Albert.

A Fröbel rendszere s a népiskola.

Fröbel Frigyes életrajza, paedagogiai reformterekvései s elveinek rövid kivonata lapunkban ismeretve lévén, az ott elmondottakra utalok, midőn rendszerének a népiskolában való alkalmazásáról ohajtok néhány szót mondani.

Általános a panasz, hogy a gyermekeknek az iskoláztatás korát megelőző nevelése még maig is nagyon hiányos, a mennyiben a testi és szellemi tehetségek összhangzó fejlesztését nem eszközli. E hiányon segített a Fröbel elve alapján működő gyermekertek és kisednevelő intézetek terjedése. Sajnos azonban, hogy ez intézmény még maig sem honosodott meg nálunk, eléggé, s működése aránylag szűk térre szorított.

Ma midőn e rendszer alapítója születésének százados emlékűnnepét üljük, midőn a rendszer helyességéről a tapasztalás már régen meggyőzött, nagyon is időszerű arról beszélni, hogy miként lehetne ez elveknek mind szélesebb és szélesebb körben tért nyerni.

Sokszor és nem ok nélkül hangoztatták már, hogy a népiskola csak a gyermek értelmi művelését tartja szem előtt. Fröbel rendszere a munkássági ösztön ki-elégítésére van alapítva, s e nemes hajlamot miért ne használnók fel az értelem fejlesztésénél, mi által kapcsolatba hozzuk e rendszert a népiskolával. Mig e kettőt egymással szerves összeköttetésbe nem hozzuk, addig a gyermekertek által elért siker folyton kockáztatva marad, s a rendszernek jótékony hatását is csak annak keresztülvitele után ismerhetjük meg.

Hogy az elemi iskolának és gyermekertnek egymással ellentétes eljárása mily kedvetlenül hat a gyermekre, arról a népiskolák kezdő osztályainak tanítói könnyen meggyőződhetek, ha a gyermekertből kiké- rült növendékeiket kellő figyelemmel kísérték. Mily ked- vel teljesítette amott játszi foglalkozását s munkaszerű játékeit, ép oly kelletlenül végzi itt az egyoldalú isko- lai teendőket. Ha a gyermekertnek az iskola mintegy folytatását képezné, az ott gyakorlott foglalkozások és játékok kellő terv szerint itt is tért nyernének, az el- lentét kiegyenlítették, mi úgy a Fröbel rendszere, mint a népiskola érdekében egyaránt kívánatos.

Általános azon óhajtás, hogy a népiskolák gyer- mekertekkel kapcsolassanak össze, fájdalom azonban még nagyon messze vagyunk e remény teljesülésétől. Addig is, mig e jobb idők bekövetkezzenek, szükséges volna a népiskolai tanítóképző intézetek gyakorló isko- lái mellé Fröbel-féle gyermekertet berendezni, hol a leendő tanítók gyakorlatilag szemlélhethék e rendszer alkalmazását. Ezzel kapcsolatban kellő elméleti oktatás- ban részesülnének, a melyből magával a rendszerrel alaposan megismerkednének. Azon ellenvetésre, hogy ennek kivitele újabb terhet róna ezen már annyira igény- be vett intézetekre, legyen szabad csak azon észrevé- telt tennem, hogy paedagogiai szempontból ez sokkal fontosabb, mint azon tárgyaknak nagy része, melyek- kel újabban s tisztán a paedagogiai képzés rovására ez intézeteket valóban túlterhelték.

Hogy a Fröbel rendszere a népiskolák keretébe helyesen beillesztessék, a különböző foglalkozásokat a népiskolák korosztályai számára ki kellene jelölni. Ez- zel kapcsolatlan népiskolai tanítók részére a Fröbel rendszerének mikénti alkalmazására a paedagogia je- len követelményeinek megfelelő vezérkönyv kiadásáról kellene gondoskodni.

Sok e téren még a teendő, fogjunk hozzá mielőbb, hogy Fröbel rendszerének általános meghonosításához egy parányival mi is járuljunk, s hogy e kiváló pae- dagogról is elmondhassuk: emlékoszlopa eszméinek tel- jes diadala.

Rieger Imre.

Fröbel-ünnepek.

Fröbel születésének százéves emlékére Magyar- országon is kegyeletes ünnepet szenteltek többfelé. Ko- lozsvárttSzász Domokos, ev. ref. erd. egyházkerületi főjegyző tartott felette emlékbeszédet ápr. 22-én a nép- szerű irodalmi felolvasások estélyén.

A fővárosban ápr. 22-én d. u. 3 órakor az or- szágos kisedővő egyesület Fröbel-ünnepélyt tartott, melynek rendezője Kralovánszky Istvánné volt. Ez ünnep a gyermekek örömmünnepe volt, részt vett rajta a budapesti óvodákból 150 gyermek szüleik s ta- nitóik jelenlétében. Az ünnepély a kertben folyt le rész-

ben, hol Paprika-Jancsi-színház volt s azután játékokat sorsoltak ki, s azután az étteremben kedélyes oszonna rendeztetett számukra.

Ugyanez egyesület vasárnap, ápr. 23-án d. e. 11 órakor rendezett Fröbel emlékére ünnepet saját házában, nagy közönség jelenlétében. Az ünnep azzal kezdődött, hogy kis gyermekek énekelve bejöttek, Fröbel felállított mellszobra előtt egy kis fiu és leány verset mondott, a szoborhoz babékoszorut és virágcsokrot tettek. Fröbel felett Peregrini Elek tartott emlékbeszédet. Utána Ney Ferencz a magyarországi kisednevelés fejlődéséről beszélt. Felekyné, Munkácsi Flóra, P. Szatmári Károly „Két kép“ cz. költeményét szavalta el, azután a Hymnus éneklésével végződött az ünnep.

A magyarországi központi Fröbel-nőegylet ápr. 23-án d. u. szintén gyermekünnepélyt rendezett a vigadóban. A gyermekkertek kis tanítványai himnuszt énekeltek, megkoszorúzták Fröbel szobrát, szavaltak, játékokat adtak elé, babér koszorut adtak át Halász Sarolta kisasszonynak, mint Fröbel avatott követőjének s végül a nap emlékére játékokat kaptak a résztvett kiseddek.

A népnevelők budapesti egyesületének paed. szakosztálya ápr. 24-én 10 órakor ülte meg Fröbel emlékét, mely alkalommal Lederer A. tartott emlékbeszédet ily cz. a. „Fröbel Frigyes s a keresés pszichológiája.“ Értekező a keresés célját az igazság keresésében, a szellem fejlesztésében, a tudomány előbbvitelében találja. Értekezése végén indítványt tesz, hogy az egyesület felhívás utján létesítsen egy Fröbel-alapot, melynek kamataival eredeti paedagogiai pályaművek jutalmaztatnának. A szakosztály az indítványt elfogadta,

A magyarországi központi Fröbel-nőegylet gyermekkertésznő-képző-intézete ápr. 23-án a vigadó kis termében tartott szintén Fröbel-ünnepélyt, melyre alkalmi költeményt Győry Vilmos irt, s emlékbeszédet Berényi Salamon tartott.

Fröbel siremléke.

Schweinában, egy halom alján, nem messze Marienthal várától (Liebenstein mellett), hol Fröbel Frigyes 1852. jun. 21-én halt meg, nyugszanak a nagy emberbarát tetemei a csendes falu temetőjében.

Sirján barátja, Middendorf, terve szerint egyszerű siremlék van egy kockából, hengerből és golyóból, melyek eszközei voltak a gyermekkeri nevelésben. Az emlékre az ő jelszava van vésvé: „Jertek, éljünk gyermekeinkért.“

Születése századik évfordulóján (1882, ápr. 21) C. Wiebe tanár Hamburgban egy szebb emlék felállítását tervezé s e végből egy országos bizottságot szervezett.

E terv szerint seebergi homokkőből, a miből e leirt egyszerű emlék is készült, hármias alapzatra egy

magas négyszögű alapkő fog emeltetni, mely domborművü képekkel, virágfüzérékkel lesz diszitve. Az alapkő elején Fröbel medaillonformájú domborképe lesz öntve bronzból, babékoszorúval körítve s e felirattal: 1882, ápr. 21. Ez alapkőre egy négyzettábla lesz állitvabronz-diszitményekkel s e felirattal: „Fröbel Frigyesnek, a nagy gyermek- és emberbarátnak hálás tisztelői.“ Ezen fog állani aztán a kocka, henger és golyó, mint a régi siremléken. A kockán ez lesz: „Fröbel Frigyes, szül. Ober-Weisbach-ban, 1782, ápr. 21-én.“ A hengerre Fröbelnek már említett jelégjét vésik. Ez emléket szintén Schweiná-ban állitják fel ez év jul. 21-én. Ugyanakkorra egy állandó gyermekmunka-kiállitást is terveznek Schweiná-ban.

IRODALOM.

Uj lapok. Beküldetett hozzánk a „Katholikus család“ mutatványszáma. E lap kath. vallási, társadalmi, közművelődési és gazdasági hetilap lesz. Szerkesztője Viszolay István. Előfizetési ára egész évre 6 frt. Szerkesztőség Budapest, VII. Dohány-utca 10 sz. E lap elve, hogy az emberiséget az isten félelme s a munka szeretete fogja megmenteni az egyetemes nyomorból. „Azt akarjuk, oda törekszünk, így szól, hogy az emberek boldogok legyenek, hogy az emberek jók, nemesek, igazak legyenek.“ Ad közleményein kívül jutalomképeket s kilátásba helyezi előfizetőinek egy családi pénzalap megszerzését oly formán, hogy minden 100 előfizető számára egy Tiszaszabályozási sorsjegynek nyereségét biztosítja. E sorsjegyek évenként 3-szor húzatnak s a főnyereség 100 ezer forint. A kihúzott sorsjegy nyeresége aztán az illető 100 előfizető közt ki fog osztatni. Elolvastuk az első számot, de nem lettünk tőle boldogabbak.

Magyar házi-asszony. Háztartási, gazdasági és szép-irodalmi hetilap. Előfizetési ár egy negyedévre 2 frt, mely Budapest, V. főut 5. sz. alá küldhető. Szerkesztője Beke Á. Mi a 2-ik számot láttuk s ez tartalmaz. Megjelenik minden héten.

Magyar Plutarch. Uj magyar Athenas. Ujabbkori magy. protestans egyházi írók életrajz gyűjteménye. Kálmán Farkas, Bierbunner Gusztáv s mások közreműködésével gyűjté Sz. Kiss Károly. Első füzet. Aigner Lajos kiadása. Havonként két füzet jelenik meg, előfizetési ára negyedévre, vagyis 6 füzetre 3 frt. E mű czime megmagyarázza, hogy mi akar lenni. Szótárszerű gyűjteménye lesz ez kiválóbb férfaink rövid életrajzainak. E mű több folyamból fog állani, a protestans írókat követik a katholikus egyházi írók, az iskola kiválóbbjainak, az államférfiak és közélet szereplőinek, az egyes tudományok, a gazdászati, kereskedelem és ipar jelesbjeinek, a harcztéren kitűnt férfiak életrajzai.

E folyam első füzete az A—B betűk alatt összesen 46 életrajzot ad, köztök részletesebben az Árvay József, Dr. Ballagi Mór, Almási Balogh Sámuel, Bartholomaeidesz (Eördögh) László, idősb Báthory Gábor, Benkő József (K.

ajtai és árkosi), felső-csernátoni Bod Péter, Bodola Sámuel életrajzát. Im ebből látszik, hogy e műnek irodalomtörténeti értéke van. Aigner Lajos már előbb megkezdte a „Figyelő“-ben ily életrajzok gyűjtését s nagyon helyesen. Az életrajzok adatai részletesek és pontosak. Az íróknak nem csak megjelent, hanem kézirati műveiket is érinti s azt is, hogy működésükről honnan lehet tájékozást szerezni. E mű Bod Péter „Athenas“-ának folytatásaként van feltüntetve e tervezet szerint s e név egészen találó is. Nem találó azonban ama „Magyar Plutarch“-féle főczim, mert hisz azon élet- és jellemrajzok, melyek Plutarch(os) nevét halhatatlanná tették, hatva annyi nagy ember jellemére, tárgyat adva annyi költői léleknek, semmi hasonlatot nem mutatnak e munkában foglalt rövid és adatok életrajzokhoz.

F.

VEGYESEK.

— A közoktatási miniszteriumban Gönczy Pál előnöktele alatt f. hó 21—22-én egy tanácskozás tartatott, melyben Buzogány Áron, Tóth József, Libertiny Gusztáv és Liber József vettek részt. A tanácskozás tárgya volt: a tanfelügyelők részére szerkesztendő törzskönyv minta megállapítása, hogy jövőre minden tanfelügyelő a nyilvántartást, kimutatásokat s mindenféle táblázatokat illető dolgokban egyöntetűen járjon el.

— **Pereire Izsák** párizsi bankár két évvel ezelőtt pályadíjakat tűzött oly kérdések megfejtésére, melyek a pauperismust szüntetnék meg. A közoktatás legjobb rendszeréről szóló pályadíjat Hippeau párizsi egyetemi tanár nyerte el, ki több rendbeli nevelésügyi művet írt s a többek közt kitűnő ismertetését adta az angol oktatásnak is. E műve nagyrészt lehet.

Jagerből professor. A „Budapesti Hírlap“ írja, hogy Ghimes-Kosztolányban Nagy József nevű alvadászt választották meg tanítónak.

— A „**Délmagyarországi tanító-egylet**“ választmányára 1882. ápr. 11-én tartott ülésében elhatározta, hogy hazánk ezer éves fennállásának megünneplésére az egylet területén szeretetházat fog alapítani s az emlékünnepp napján megnyitni. Ugyanerre buzdítja az ország többi, mintegy 130 tanítóegyletét is.

— A **tanügy állapota Jász-Nagykun-Szolnok megyében.** Volt 181 népiskola s 40.474 tanköteles. Ezekből nem járt iskolába 6469, tehát a tankötelesek 16 % -a. Az oktatásügy halad, mert 1876—77-től 27.96 % -al több jár iskolába. A 298 néptanító közül képesített 271.

— A **tanügy állapota Pest-pilis-solt-kiskun vármegyében és Kecskeméten.** A tankötelesek száma 95.467. Iskola van 471. Iskola csak egy helységben nincs. Iskolába jár 74.116, tehát 77.64 % -ad s tehát 22.36 % -ad nem jár iskolába. Működött összesen 832 tanító, kik közül képesített 746. Egy-egy tanítóra esett 72 tanítvány.

— **Tanítóvásár.** Ungváron évenként kétszer, u. m. április és október hónapban tanítóvásárt szoktak tartani az iz-

raeliták, a midőn könyvvel, ágyneművel felbutorozva, számos csavargó zsidó tanító árulgatja magát és tudományát azoknak a szülőknek, kik ilyen helyen keresnek nevelőt nagyreményű gyermekek számára. Az idei tavaszi vásár folyó hó 13-án tartatott meg a „Fekete sas“ vendéglő előtti téren, s mint lapunk egyik értesítője írja, ugyancsak nagy volt a kínálat és kereslet s Lengyelországból is igen sok konkurrens jelent meg. A zsidó zúgiskolák e szégyenletes apostolait rendőrileg kellene szétugrasztani! (Sárospataki Lapok.)

* * *

— **Nyilvános nyugtatóványok.** (Folytatás). A „Család és Iskola“ árában fizettek:

1882. évre 3 frtjával.

55. Alföldi tanító-egyesület Szeged. 56. Községi iskola M.-Valkó. 57. Szilágymegyei tanító-testület Zilah. 58. Boga Bálint igazgató Gyergyó-Alfalu. 59. Állami iskola Nagy-Ág. 60. Állami iskola Maros-Ludas. 61. Községi iskola Kovászna. 62. Községi iskola Szilágy-Somlyó. 63. Állami iskola Nagy-Szeben. 64. Fekete János áll. tan. B.-Hunyad. 65. Vécsei Sámuel kereskedő Kolozsvárt. 66. Polgári iskola Zilah.

Az 1882-ik év első felére 1 frt 50 krjával.

67. Polgári iskola Nagy-Enyed. 68. Nagy János tanító Dicső-Szent-Márton. 69. Tódor István tan. Csik-Csatószeg. 70. Filep Endre tan. Mohács. 71. Tanítói kör. Csalólőkői Somorja. 72. Dömötör Krisztina tanítónő Kecskemét. 73. Kisegítő takarékpénztár Kolozsvár, 74. Kolozsvári kör Kolozsvár. 75. Páll Sándor kir. főigazgató Kolozsvár. 76. De Gerandó Antonina felső leány isk. igazgató Kolozsvár. 77. Fazakas József áll. képezdei tanár Kolozsvárt. 78. Gazy József, állami képezdei gyakorló iskolai tanár Kolozsvár. 79. Szentgyörgyi Lajos ev. ref. tan. Kolozsvár. 80. Székely Miklós Kolozsvár. 81. Szigethi Kata r. kath. tanítónő Kolozsvár. 82. Bójthe Máté r. kath. kántor Kolozsvár. 83. Sárdi József unitárius tan. Kolozsvár. 84. Schwarczel Adél r. kath. tanítónő Kolozsvár. 85. Tarsalfalvi Albert Vargyas.

Helyre igazítás. Az 5-ik számban 47. folyó szám alatt Sigmond Gizella k. a. által beküldött 1 frt 50 kr. 1881-ik év II. felére szól. — A 48-ik folyó szám alatt pedig Burján Ilona k. a. 1 frt 50 kr. beküldött díja, már a 3-ik számban nyugtázva volt.

Kolozsvárt, 1882. apr. 26-án.

A „Család és Iskola“
kiadó-hivatala.

Tartalom: Fröbel Frigyes. Szász Domokostól. — Rajz a művelődés köréből az ó-korban. Czirják Alberttől. — A Fröbel rendszere s a népiskola. Rieger Imréttől. — Fröbel ünnepek. — Fröbel siremléke. — Irodalom. — Vegyesek.